

Ελενα Φερράντε

Τρυφερότητα και σκληρότητα στη σκιά του Βεζούβιου

Με τον τέταρτο τόμο που μόλις κυκλοφόρησε και στα ελληνικά, κλείνει η διάσημη «Τετραλογία της Νάπολης». Η «ανώνυμη» συγγραφέας κατάφερε με μια ιστορία βαθιάς γυναικείας φιλίας, που είναι και μεγάλη ναπολιτάνικη τοιογραφία 60 χρόνων ιστορίας, να καθηλώσει εκατομμύρια αναγνωστών σε όλο τον κόσμο

ΓΡΑΦΕΙ Ο
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Η «Τετραλογία της Νάπολης» είναι ένα μυθιστόρημα - ποταμός στα πρότυπα των μεγάλων ρεαλιστικών μυθιστορημάτων του 19ου αιώνα. Ο αναγνώστης στην αρχή νομίζει ότι έχει μπροστά του ένα μυθιστόρημα ενηλικίωσης. Γρήγορα θα καταλάβει ότι δύσκολα μπορεί να το εντάξει κάπου. Η Φερράντε αλλάζει τα είδη με μια ευκολία αξιοθαύμαστη. Κοινωνικό, πολιτικό, υπαρξιακό, φεμινιστικό μέχρι και στοιχεία αστυνομικού και μεταφυσικού υπάρχουν μέσα. Αυτό που περιγράφει τελικά είναι ένας διμέτωπος πόλεμος. Το ένα μέτωπο είναι ο πόλεμος του ανθρώπου να ζήσει, να αναρριχηθεί από εκεί που τον έχει εντάξει η κοινωνία. Να πάψει να είναι πληβείος, να σταματήσει να φοβάται την ένδεια, την αρρώστια, τον τοκογλύφο, τον μαυραγορίτη,

→ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗΝ
ΕΠΟΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΓΓΕΛΟΥΣΗΣ

μυθιστόρημα

Ελενα Φερράντε

Τρυφερότητα και σκληρότητα στη σκιά του Βεζούβιου

→ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

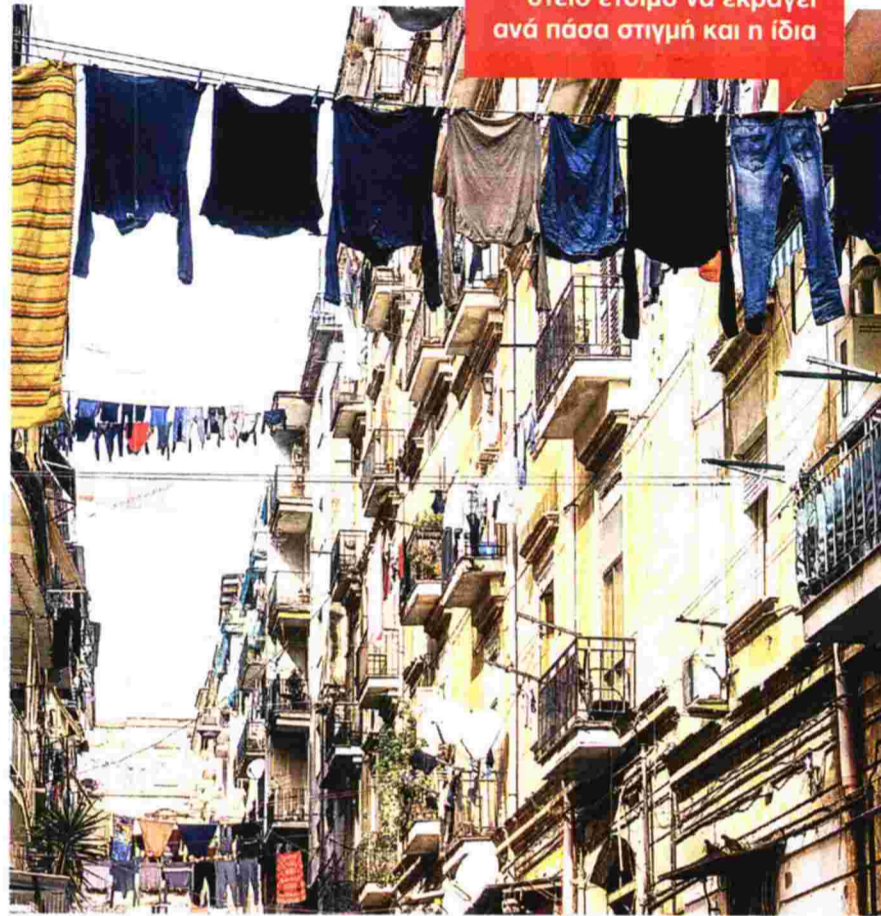
τον καμωρίστα. Το άλλο μέτωπο του πολέμου είναι το δυσκολότερο: να νικήσει τον εαυτό του. Το σκοτάδι που βρίσκεται μέσα του, τις ανασφάλειες, τους φόβους που ούτε καν τολμά να πει με το όνομά τους. Κοινός παρονομαστής σε όλα, αυτό που συνδέει τα πάντα είναι η βία: λεκτική, σωματική, ψυχολογική. Η βία διατρέχει όλο το βιβλίο, άλλοτε κρυμμένη πίσω από τις λέξεις και άλλοτε σοκαριστικά φανερή.

Η μετάλλαξη μιας κοινωνίας

Η συγγραφέας ζωγραφίζει το μνημειώδες fresco μιας κοινωνίας που μεταλλάσσεται διαρκώς στο διάστημα των τελευταίων εξήντα χρόνων, φωτίζοντας με την τεχνοτροπία του κιαροσκοπούρο λεπτομέρειες που μπορεί να μην παρατηρούσαμε, αποφεύγοντας τους σκοπέλους της γραφικότητας, της νοσταλγίας και του μελοδράματος. Οι κύριοι πρωταγωνιστές είναι τρεις: Η Ελενα Γκρέκο ή Λενού, κόρη θυρωρού και αφηγήτρια της ιστορίας, η φίλη της Ραφαέλλα Τσερούλο ή Λίλα ή Λίνα, κόρη τσαγκάρη, alter ego της Λενού και αντικείμενο θαυμασμού και ζήλιας της. Με όχημα τη φιλία τους, μια φιλία σχεδόν παθολογική, που φτάνει στα όρια της λατρείας από την πλευρά της Λενού, θα ταξιδέψει ο αναγνώστης σε εξήντα και πλέον χρόνια πρόσφατης ιστορίας της Ιταλίας. Γύρω τους ένας μικρόκοσμος από παντοπώλες, μαυραγορίτες, μαραγκούς, μανάβηδες, ζαχαροπλάστες, καμωρίστες, εκπαιδευτικούς, υπαλλήλους, συμμαθητές. Ένα ασφυκτικό πλέγμα από γονείς, αδελφία, φίλους, εχθρούς, συζύγους, εραστές και παιδιά. Ένα πλέγμα από το οποίο τα κορίτσια θέλουν να ξεφύγουν. Τρίτη μεγάλη πρωταγωνίστρια η πόλη.

Ηφαιστειο να εκραγεί

Η Νάπολη. Μια πόλη ιστορική με βίαιο παρελθόν και παρόν. Μια πόλη στη σκιά του Βεζούβιου. Ηφαιστειο να εκραγεί ανά πάσα στιγμή και η ίδια. Γεμάτη ταξικές και κοινωνικές ανισότητες. Η Φερράντε δεν θα μας δείξει τη φωτεινή πλευρά της. Το ιστορικό κέντρο, τις πλούσιες συνοικίες, την ακτογραμμή με την θάλασσα να αστραποβολά κάτω από τον ήλιο, τα γραφικά προάστια. Θα μας πεί στις λαϊκές συνοικίες. Εκεί που ο κόσμος στριμώχνεται σε κατοικημένες πολυκατοικίες, στα βρώμικα στενά σοκάκια με την πνιγηρή ατμόσφαιρα, στις αποφιλωμένες αλάνες που τις ψήνει ο ήλιος. Στα εγκαταλειμμένα εργοστάσια, στις παρατημένες οικοδομές. Τη φωτεινή πλευρά της οι ήρωες θα τη γνωρίσουν σποραδικά στις σπάνιες αγχωμένες εξορμήσεις τους. Η Νάπολη ως μια big mamma του Νότου τρυφερή και σκληρή ταυτόχρονα, θέλει τα παιδιά της κοντά. Δεμένα στη φούστα της. Λίγοι θα ποθίσουν να φύγουν μακριά της. Οι περισσότεροι θα μείνουν υποκείμενοι στη γοητεία της. Μόνο η Λενού φαίνεται να τα καταφέρνει αλλά θα

Η Νάπολη, μια πόλη στη σκιά του Βεζούβιου παρουσιάζεται από την Ελενα Φερράντε ως ηφαιστειο έτοιμο να εκραγεί ανά πάσα στιγμή και η ίδια

την έχει πάντα μέσα της να την διαφεντεύει μέχρι να επιστρέψει.

Η αφηγήτρια της ιστορίας είναι η Λενού. Δεν στέκεται όμως σε μια απλή εξιστόρηση γεγονότων. Παρατηρεί διεισδυτικά και κρίνει ανθρώπους, πράξεις, γεγονότα. Διαβάζουμε τη δική της άποψη για την ιστορία. Ανθρώπος γήινος, με χαμηλή αυτοπεποίθηση, γεμάτη ανασφάλεια. Της αρκεί ο ρόλος της δεύτερης μετά τη Λίλα. Ξέρει ότι δεν έχει τα χαρίσματα της φίλης της. Αυτή όμως είναι που θα καταφέρει να σπάσει τον κλοιό της κοινωνικής της τάξης. Να πραγματοποιήσει τα όνειρά της για καριέρα και έρωτα. Με πολύ διάβασμα και

Κοινός παρονομαστής σε όλα είναι η βία: λεκτική, σωματική, ψυχολογική. Η βία διατρέχει όλη την Τετραλογία, άλλοτε κρυμμένη πίσω από τις λέξεις και άλλοτε σοκαριστικά φανερή

κόπο θα ανεβεί τις βαθμίδες της εκπαίδευσης αριστεύοντας για να καταλήξει πετυχημένη συγγραφέας και αρθρογράφος. Η φιλία των δύο κοριτσιών θα περάσει πολλά σκαμπανεβάσματα. Οι ζωές τους θα τέμνονται και θα χωρίζουν πολλές φορές. Αλλά όταν χρειαστεί η Λενού θα είναι πάντα εκεί, ακοίμητος φρουρός και υποστηρίκτρια της Λίλας, ασχέτως αν συμφωνεί ή όχι με τις πράξεις της.

Σαν στοιχείο της φύσης

Η Λίλα είναι μια ιδιαίτερη περίπτωση. Είναι σαν στοιχείο της φύσης, ευεργετικό όταν είναι στις καλές του, ολέθριο όταν είναι στις κακές του. Μια θεότητα - η Νέμεσις που ανταμείβει και καταδικάζει. Με εξαιρετική ευφυΐα και ταλέντο. Στην έκπη δημοτικού θα γράψει ένα εκπληκτικό διήγημα, στα δεκατρία θα σχεδιάσει ονειρεμένα παπούτσια. Η ευκαιρία που δόθηκε στη Λενού δεν θα δοθεί σε αυτή. Ο πατέρας της θα την σταματήσει από το σχολείο μόλις τελειώσει το δημοτικό. Θα εξελιχθεί σε μια καλλονή κι ακολουθώντας τις συμβάσεις της τάξης της θα κάνει έναν «καλό» γάμο. Γρήγορα θα απογοητευτεί από τον σύζυγο και θα τον εγκαταλείψει. Μόνη της θα ορίσει το μέλλον της, μη διστάζοντας να συμμαχήσει ακόμα και με ανθρώπους που περιφρονεί. Θα στήσει μια επιχείρηση ηλεκτρονικών υπολο-

γιστών με τον νέο της σύντροφο. Ως θεότητα, αφού αγγίζει τις ζωές των ηρώων, θα επιλέξει να εξαφανιστεί σβήνοντας κάθε ίχνος της.

Η Φερράντε γράφει ένα έπος. Περίπου πενήντα ήρωες παρελαύνουν μπροστά στα μάτια μας. Όλοι τους άρτια σχεδιασμένοι, αισιγαστοί στο ρόλο που υπηρετούν μέσα στην ιστορία. Τίποτα δεν αφήνεται στην τύχη του, τίποτα δεν παραβλέπεται. Εδώ δεν υπάρχουν εκπτώσεις. Τα πάντα είναι μελετημένα. Πού θα μπουν οι υπόκωφες εντάσεις, οι κορυφώσεις, οι εκκωφαντικές σιωπές. Ο λόγος τεχνέντως απλός ρέει σαν ποτάμι που σε παρασέρνει στη δίνη του. Η γραφή της είναι σαν ξόρκι. Σε υπνωτίζει, σε σαγηνεύει τόσο που δεν θες να αφήσεις το βιβλίο από τα χέρια σου. Οι χαρακτηρισές, παρόλο που απέχουν παρασάγγας από το να χαρακτηρίσουν συμπαθητικοί ή έστω ευχάριστοι, σε τραβούν κοντά τους. Δύσκολα μπορεί κάποιος να ταυτιστεί με κάποιον από τους ήρωες. Τους νιώθεις φίλους, οικογένεια αλλά δεν είναι εσύ. Συμπάσχεις μαζί τους. Η συγγραφέας παίζει με τον αναγνώστη. Του δίνει την αναγνωστική ηδονή αλλά ταυτόχρονα τον καθιστά υπόδουλό της. Η συναισθηματική φόρτιση του κειμένου δύσκολα σε κάνει να απέχεις από τα γεγονότα που εκτυλίσσονται μπρος στα μάτια σου.

Εχοντας διαβάσει πρώτα την αγγλική μετάφραση πήρα την ελληνική με μεγάλη περιέργεια. Η Δήμητρα Δότση δίνει ζωντάνια και χρώμα στο κείμενο. Υπηρετεί το ύφος της Φερράντε με θαυμαστή πιστότητα. Οι λύσεις που δίνει για να ξεκλειδώσεις το κείμενο έχουν μια άποψη λεπτότητα. Χρησιμοποιεί λέξεις απλές, καθημερινές, άμεσες αποφεύγοντας κάθε είδους ψευτοφιλολογικό βερμπαλισμό που θα πρόδιε το ύφος της συγγραφέως.

INFO

Η «Τετραλογία της Νάπολης» έχει πουλήσει μέχρι στιγμής στην Ελλάδα περισσότερα από 82.500 αντίτυπα, τα μισά εκ των οποίων αφορούν στο πρώτο βιβλίο «Η υπέροχη φίλη μου» (Εκδ. Πατάκη, 2016). «Η ιστορία της χαμένης κόρης» παρουσιάζεται στις 21/11 και ώρα 20.30 στο Public Συντάγματος. Μιλούν: Αύγουστος Κορτώ, Δήμητρα Δότση.

Η μεταφράστρια

«Υπήρξα σκιώδης φίλη τους»

ΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΔΟΤΣΗ

Τη σχέση μου με την Ελενα Φερράντε και την «Τετραλογία της Νάπολης» θα τη χαρακτηρίζα μοιραία. Από το 2011 που πρωτοπήρα στα χέρια μου τον πρώτο τόμο της Τετραλογίας, την «Υπέροχη φίλη μου», μέχρι το 2015 που ξεκίνησα να τον μεταφράζω, μεσολάβησαν κάποιοι διστακτικοί εκδότες και οι προβληματισμοί τους για την απήχηση που θα μπορούσε να έχει στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό η εξηκονταετής περιπέτεια μιας γυναικείας φιλίας. Λίγο πριν από την ολοκλήρωση της αγγλικής μετάφρασης του τέταρτου και τελευταίου τόμου της Τετραλογίας, της «Ιστορίας της χαμένης κόρης», και τους επακόλουθους διθυράμβους σε διεθνές επίπεδο. Η «Υπέροχη φίλη μου» με βρήκε μόνη της αυτή τη φορά χάρη στις εκδόσεις Πατάκη.

Αυτό που με άγγιξε από τις πρώτες σελίδες κιόλας – αίσθηση που κορυφώθηκαν βαθμιαία από τόμο σε τόμο – ήταν η φαινομενικά απλή και την ίδια στιγμή αριστοτεχνικά επιλεγμένη, κοφτερή και διεισδυτική γλώσσα της Φερράντε που προσδίδει μια ιδιαίτερη, κλιμακούμενη ένταση σε όλη την Τετραλογία. Μια ένταση που ακολουθεί τις εξάρσεις και τα σκαμπανεβάσματα της πολυκύμαντης σχέσης των περίπου πενήντα προσώπων που παρελαύνουν από την Τετραλογία και κυρίως των δύο πρωταγωνιστριών της ιστορίας, της Λενού και της Λίλας.

Elena Ferrante
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΑΜΕΝΗΣ ΚΟΡΗΣ

Μτφ. Δήμητρα Δότση
Εκδ. Πατάκη, 2017,
σελ. 576
Τιμή: 19 ευρώ

Αυτά τα περίπου δύο χρόνια που πορεύτηκα μαζί τους τα βίωσα όπως βιώνει κάποιος μια ουσιαστική φιλία. Ταυτίστηκα με τις προσωπικότητές τους, με το περιβάλλον της καθημίας, κι άλλοτε ένιωθα να συμπάσχω μαζί τους, άλλοτε να οργίζομαι με τη συμπεριφορά τους και να φουντώνω για παράδειγμα με την ανασφάλεια της Λενού, που η αλήθεια είναι ότι τη λάτρευα από την πρώτη στιγμή και με δυσκολία την αποχωρίστηκα. Σε όλη τη διάρκεια της μετάφρασης πάντως, αισθανόμουν πως ήμουν κι εγώ μία ακόμα φίλη τους. Η σκιώδης φίλη τους. Ακόμη και σήμερα νιώθω πως ένα κομμάτι του εαυτού μου κάποτε έζησε πλάι τους στη Νάπολη και αναρωτιέμαι τι να έχουν απογίνει τώρα. Αυτή ακριβώς είναι, κατά την άποψή μου, η μεγαλύτερη επιτυχία της Φερράντε, ότι εντέλει δεν μιλάει απλώς για τις ζωές κάποιων ανθρώπων αλλά για την ίδια μας τη ζωή. Κι είναι αδύνατον ο αναγνώστης της Τετραλογίας να μη συναντηθεί με κάποιον από τους ρόλους που επιφυλάσσει η ιταλίδα συγγραφέας στον καθέναν από εμάς.

